

e-Krasiński

Publikacje Zygmunta Krasińskiego w bibliotekach cyfrowych

W 2012 roku mija sto pięćdziesiąta trzecia rocznica śmierci Zygmunta Krasińskiego. Polskie prawo pozwala przenieść dzieła autora do domeny publicznej siedemdziesiąt lat po jego śmierci, dlatego utwory Zygmunta Krasińskiego można czytać w bibliotekach cyfrowych w Polsce i na świecie. Nie trzeba już chodzić do biblioteki, każdy ma dzieła romantyka, jeśli nie stojące na półce w formie kodeksów, to zeskanowane i udostępnione przez cyfrowe kolekcje. Wśród opisywanych w prezentowanym artykule obiektów cyfrowych autorstwa Krasińskiego zostaną przedstawione selektywnie zbiory poezji, pisma zebrane, wydania *Nie-Boskiej komedii* oraz *Irydiona*. Zostaną pominięte osobne wiersze, które są umieszczane w Polskiej Bibliotece Internetowej. Przy pojedynczych utworach nie jest podawane źródło, które było podstawą udostępnienia. Brak takiej informacji dyskwalifikuje tekst, gdyż podważa jego wiarygodność oraz nie daje możliwości odnalezienia wiersza publikowanego on-line w tradycyjnym kodeksie. Oczywiście, taki zabieg nie jest niewykonalny, ale bardzo trudny. Ustalenie proveniencji druku trzeba wykonać na podstawie błędów w utworze lub opierając się na oryginalnej leksyce, co wiąże się z prześledzeniem wszystkich edycji, w których utwór mógł zostać opublikowany. Przy posiadaniu karty z kodeksu ustalenie pochodzenia tekstu można wykonać, porównując krój pisma, ilości światła na stronie czy też informacje w żywej paginie. Przy publikacji elektronicznej takie informacje nie są podane badaczowi. Taka sytuacja pokazuje wyższość tekstów skanowanych nad tymi, które są bezpośrednio umieszczane na stronie. Należy pamiętać, aby teksty zamieszczane w bibliotece były przygotowane w taki sposób, jak w opracowaniu krytycznym.

Cyfrowe możliwości przeddefiniowały nasze istnienie w kulturze, naszą komunikację oraz czytelność. Współczesne obwieszczenie śmierci książki jest zbyt daleko posunięte. Trzeba pamiętać, że wynalezienie druku nie zahamowało przepisywania tekstów, szczególnie krótkich, których drukowanie było nieopłacalne. Taka dwubiegunowość obiegu tekstów trwała blisko trzysta lat. Tak jak wynalazek windy nie spowodował, że zaprzestano

budować schody, tak e-papier, e-booki i cyfrowe biblioteki nie sprawiają, że nie będą wydawane książki w postaci papierowego kodeksu. Na rozwój e-publikacji wpływa tendencja do otwartości w nauce (Open Access), dzięki której monografie i syntezy są dostępne dla wszystkich bez ograniczeń, a dzieła przenoszone do domeny publicznej, czego konsekwencją jest tworzenie bibliotek cyfrowych. Polityka naukowej otwartości pomaga wzbogacić zawartość kolekcji cyfrowych oraz repozytoriów.

Biblioteki cyfrowe korzystają z wielu kanałów pozyskiwania i udostępniania dokumentów, ale by w pełni je rozwijać, potrzebna jest zmiana prawa autorskiego oraz zmiana obyczajów. Statut dzieł udostępnianych w kolekcjach cyfrowych może być różny: wolne licencje, domena publiczna, prawa autorskie posiadane przez bibliotekę, licencje CC. Organizacje takie jak Creative Commons (CC) wspierają i edukują autorów oraz właścicieli praw wydawniczych do tego, aby zgodzili się na udostępnianie zasobów kultury w formie otwartej, tylko to sprzyja kreatywności i mobilności kultury¹, gdyż obecnie wszyscy jesteśmy jej odbiorcami i nadawcami. CC oferuje rozwiązania prawne, które są niezbędne twórcom w zarządzaniu prawami autorskimi.

Ideą ruchu jest zastąpienie formuły „Wszystkie prawa zastrzeżone” przez „Pewne prawa zastrzeżone”. W Polsce prawo autorskie obowiązuje do siedemdziesięciu lat od śmierci autora i jest określone ustawą z 4 lutego 1994 roku. Prawo to nie uwzględnia nowych kanałów dystrybucji tekstów kultury oraz komunikacji, jaką umożliwia internet. Dokument udostępniony na wolnych licencjach podlega zabezpieczeniom: uznanie autorstwa – pozwala na kopiowanie lub rozpowszechnianie utworu objętego prawem autorskim, użycie niekomercyjne – na powielanie, udostępnianie utworów jest dozwolone pod warunkiem niekomercyjności. Nowy tekst kultury musi być udostępniony na tych samych warunkach, co dokument bazowy. Bez utworów zależnych – nie pozwala na tworzenie tekstów zależnych, można bez ograniczeń kopiować i rozpowszechniać udostępnione dokumenty². Wskazane warunki osoba udostępniająca tekst czy plik muzyczny lub graficzny może dowolnie konfigurować, tak aby chronić swój utwór:

[...] wszystkie licencje Creative Commons posiadają cechy wspólne (poszanowanie praw autorskich osobistych) oraz dodatkowe warunki wybrane przez licencjodawcę (czy twórcę). Warunki licencyjne są niczym klocki – zasady określone przez daną licencję są wynikiem złożenia razem dwóch lub trzech takich warunków³.

Różnorodność i mnogość rozwiązań, jakie dają licencje, umożliwiają dostosowanie ochrony tekstu do indywidualnych oczekiwań jego autora. Fundamentalnym założeniem licencji Creative Commons jest bezsprzeczne uznawanie prawa autorskiego⁴, a jednocześnie pozwolenie na kopiowanie i rozpowszechnianie, co daje autorowi szansę na zwiększenie kręgu odbiorców.

Inną formą udostępniania autorskiej twórczości, jaką także wykorzystują biblioteki cyfrowe, aby powiększać swoje zbiory, jest wykorzystanie wolnych licencji. Autor, który decyduje się na taką formę dystrybucji swojego dzieła, pozwala na jego kopiowanie, poprawianie, wykorzystywanie, dostosowywanie, rozpowszechnianie za darmo albo za opłatą. Wolna licencja jest rodzajem umowy między autorem a społecznością. W myśl definicji Wolnych Dóbr Kultury, licencja uznawana za wolną gwarantuje:

[...] wolność wykorzystywania utworu i czerpania korzyści z jego używania; wolność poznawania utworu i stosowania nabytej w ten sposób wiedzy; wolność tworzenia i rozpowszechniania kopii informacji lub utworu, w całości lub we fragmentach; wolność wprowadzania zmian i poprawek, i rozpowszechniania utworów pochodnych⁵.

Biblioteki cyfrowe korzystają z wielu kanałów pozyskiwania i udostępniania dokumentów

Wśród licencji CC tylko dwie są wolne: Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 oraz Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0. Autor musi zdecydować, które rozwiązanie wybrać. Te przedstawione tutaj są najpopularniejsze, pozostałe można prześledzić w *Przewodniku po otwartych zasobach edukacyjnych*⁶. Udostępniając dokumenty i utwory, możemy wprowadzić je do domeny publicznej, co także gwarantuje czytelnikom dostęp do artykułów i dzieł literackich.

Tomasz Ganicz, który definiuje domenę publiczną, wyróżnia dwa rodzaje dokumentów:

[...] zbiór utworów, do których wygasły prawa majątkowe, prawa autorskie lub nie są one chronione tym prawem na podstawie wyjątków ustawowych. Druga [grupa] to utwory, które są powszechnie i bezpłatnie dostępne dla każdego bądź to dlatego, że spełniają pierwszą definicję, bądź dlatego, że ich autorzy udostępnili je na licencjach umożliwiających wolny dostęp, prawo do kopiowania, redystrybucji i tworzenia utworów zależnych⁷.

Do domeny publicznej nie możemy zaliczyć tekstów, które zostały udostępnione wyłącznie do czytania w ramach dozwolonego użytku osobistego. Licencje CC oraz przeniesienie dzieła do domeny publicznej dają mu drugie życie i pozwalają rozwijać kulturę, gdyż

każdy może czerpać z naszego dorobku. Tego typu dokumenty mogą być wykorzystywane przez każdego z nas.

Głównymi źródłami prac, zasilającymi domenę publiczną, są teksty i dokumenty, do jakich wygasły prawa autorskie, wyniki badań naukowych, które ustawowo nie są uznawane za oryginalny utwór, dokumenty urzędowe⁸, „prace niemające żadnego indywidualnego wkładu twórczego”, tezy i teorie naukowe⁹. Swobodne udostępnianie i korzystanie z dzieł oraz dokumentów stanowi istotę obiegu tekstów kultury. Dlatego prawo autorskie jest ograniczane wyłącznie czasowo oraz dlatego ustanowiono dozwolony użytek osobisty¹⁰, edukacyjny¹¹, biblioteczny¹² i prawo do cytatu¹³.

W przestrzeni sieci dokumentów i plików legalnych oraz tych udostępnianych wbrew obowiązującemu prawu funkcjonują biblioteki cyfrowe, które publikują teksty w internecie, opierając się na źródłach, jakie zostały przeniesione do domeny publicznej. Wśród projektów wykorzystujących dzieła z domeny publicznej jest Szkolna Biblioteka Internetowa Wolne Lektury, którą prowadzi Fundacja Nowoczesna Polska. Także działania Stowarzyszenia Wikimedia Polska, wykorzystującego Wikizródła, w ramach których dzieła w domenie publicznej są nie tylko digitalizowane, skanowane i udostępniane, ale również publikowane, to „pełne teksty źródłowe w postaci hipertekstu wyposażonego w spis treści”, a część działań Stowarzyszenia pokrywa się z działalnością bibliotek cyfrowych¹⁴.

Biblioteka cyfrowa to wirtualna struktura, składająca się z cyfrowych dokumentów, oprogramowania umożliwiającego administrowanie dokumentami i ich wyszukiwaniem, oraz zbiorów metadanych – elementów, jakie wchodzi w skład również tradycyjnej biblioteki. Poza bibliotekami cyfrowymi w sieci udostępniają swoje zasoby także biblioteki wirtualne oraz repozytoria. Jednak to pojęcie nie jest tak oczywiste. Małgorzata Janiak¹⁵ wskazuje na jego heterogeniczność. Biblioteką cyfrową w literaturze fachowej określa się wszystko:

[...] od repozytoriów metadanych oraz cyfrowych obiektów, przez systemy linkujące, odsyłające do innych serwisów, archiwa, systemy zarządzania treścią, po złożone systemy, które łączą w sobie zaawansowane cyfrowe usługi bibliotek. Termin [...] obejmuje zarówno istniejące obiekty, jak i same procesy tworzenia i dystrybucji wszystkich rodzajów informacji w sieciach, począwszy od konwersji materiałów historycznych aż do tego rodzaju informacji, które nie mają odpowiedników w świecie fizycznym¹⁶.

Ta szeroka semantyka pojęcia wiąże się z brakiem zgody badaczy i fachowców, budujących infrastrukturę bibliotek cyfrowych, na sprecyzowanie jego znaczenia oraz ustalenie elementów, wcho-

dzących w jego zakres. Bibliotekę cyfrową określa się także jako wirtualną organizację, która całościowo gromadzi, zarządza i archiwizuje treści w formacie cyfrowym oraz „oferuje docelowym społecznościom wyspecjalizowane funkcje, dbając o ich jakość i zgodność z przyjętymi kierunkami polityki”¹⁷.

Początki digitalizacji w Polsce sięgają 1995 roku. Pierwszą polską biblioteką cyfrową była uruchomiona w 2002 roku Polska Biblioteka Internetowa. Obecnie w naszym kraju jest ponad pięćdziesiąt bibliotek cyfrowych. Większość z nich prowadzi konsorcja biblioteczne. W Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej współpracują biblioteki, które należą do Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych: Biblioteki Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Biblioteki Raczyńskich, Biblioteki Kórnickiej PAN oraz Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Śląska Biblioteka Cyfrowa jest organizowana przez ponad czterdzieści bibliotek z Górnego Śląska oraz Śląska Opolskiego. Kujawsko-Pomorską Bibliotekę Cyfrową tworzy jedenaście bibliotek i instytucji kultury z Torunia i Bydgoszczy, a Małopolską Bibliotekę Cyfrową ponad jedenaście bibliotek i archiwów. Bibliotekami prowadzonymi samodzielnie biblioteki cyfrowe są Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona, Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego oraz e-BUW¹⁸.

Biblioteki cyfrowe, żeby dobrze działać i wypełniać swoje funkcje, muszą realizować pewne standardy i zasady. Ma to służyć przede wszystkim temu, by zbiór w bibliotece działał stabilnie, interoperacyjnie, tak aby można było go powtórnie używać oraz

zabezpieczać i udostępniać przez długi czas. Zbiory polskie powinny być skanowane w taki sposób, by mogły tworzyć sieć tekstów kultury digitalizowanych na całym świecie, by tworzyły światową kolekcję, „dały się wyszukiwać, rozpoznawać, były wiarogodne i [...] trwale przechowywane”¹⁹. Bożena Bednarek-Michalska wśród podstawowych elementów, jakie powinny składać się na dobre działania twórców bibliotek cyfrowych, wymienia strategię marketingową, która promuje projekt wśród jego potencjalnych odbiorców.

Sceptycy podkreślają zmienność technologii: dane zapisane w określonych formatach za kilka lat będą trudne do odczytania, gdyż zmieni się technologia, będziemy używać innych czytników, innych nośników danych i sposobów zapisów. Tworząc bibliotekę cyfrową, jej autorzy muszą o tym pamiętać i używać technologii, które mają uniwersalne parametry techniczne i łatwo je przekonwertować na nowy, funkcjonujący w nowoczesnych technologiach sposób. Jednym ze sposobów utrzymania wysokiego poziomu technologicznego jest udział w inicjatywach narodowych i międzynarodowych, umożliwiający zapoznanie się z najnowszymi trendami technologicznymi. Tworząc kolekcję cyfrową, jak pisze Bednarek-Michalska, należy pamiętać, że nie działamy lokalnie,

Początki digitalizacji w Polsce sięgają 1995 roku

zasięg naszych działań jest globalny i musimy zakładać, że bibliotekę tworzymy na przynajmniej sto lat²⁰.

Dobłą zasadą budowania kolekcji cyfrowych jest m.in. stworzenie opisu zasobów, tak aby czytelnik wiedział, z jakiego zbioru korzysta, aby łatwo znalazł informacje o jego zakresie i zasięgu, żeby szybko zapoznał się z jego charakterystyką, kontekstem i historią. Uzupelnianie braków w zeskanowanych książkach, np. dodanie strony tytułowej, której nie ma w egzemplarzu skanowanym, powinno być zaznaczone. Czytelnik musi wiedzieć, z jakim i skąd pochodzącym egzemplarzem pracuje. Takie informacje trzeba odnotowywać w opisie bibliograficznym, gdyż sam wolumen powinien odzwierciedlać stan faktyczny²¹. Podstawowym kryterium jakości jest dobranie odpowiednich tekstów kultury, które stworzą zasób.

Dobierając teksty, należy pamiętać o prawach autorskich oraz atrakcyjności i jakości dzieł, trzeba także podjąć decyzję, czy będzie digitalizowało się dokumenty w sposób masowy czy selektywny²². Elementy, które powinny być brane pod uwagę w doborze konkretnych tekstów, wpływają na jakość, funkcjonalność oraz częstotliwość odwiedzin w bibliotece. Kryteria te opisał Dariusz Paradowski.

Podstawowym elementem, jaki powinien towarzyszyć twórcom biblioteki cyfrowej podczas doboru dzieł, mających wejść w zasób kolekcji, jest wartość dzieła dla społeczności lokalnej, regionalnej, uniwersalnej, dotycząca ważnych kwestii historii państwa, religii, kultury społeczeństwa. Założenie to spełniają „zabytki piśmiennictwa i języka danego kraju, akta wagi państwowej, artefakty wytworzone przez najważniejsze postacie polityki, kultury, religii oraz te [dokumenty – M. M. Ś.] o wybitnej wartości artystycznej”²³. Przy wyborze tekstów powinno się brać pod uwagę²⁴:

1. Stan zachowania: zbiory zagrożone całkowitym zniszczeniem. Do skanowania powinno się wybierać egzemplarz najlepiej zachowany pod względem fizycznym. Wyjątkiem są wolumeny, które zawierają cenne glosa lub exlibrisy.

2. Unikatowość: dzieła, które zostały wydane w bardzo małym nakładzie, lub te, które ostały się w znikomej liczbie egzemplarzy: rękopisy, stare druki, regionalia, archiwalia, cymelia, spuścizna po twórcach współczesnych.

3. Wartość edukacyjną: publikacje, które mają służyć rozwojowi wiedzy, wspieraniu e-learningu.

4. Wartość naukową: materiały, które mają znaczenie dla rozwoju dyscyplin naukowych oraz są pomocne w prowadzeniu zajęć dydaktycznych.

5. Przydatność dla nieprofesjonalnego odbiorcy: zbiory o szerokiej tematyce i różnym typie, pozwalają rozszerzyć merytorycznie zasób cyfrowy, gdyż dobierając je do kolekcji, zakładamy, że czytelnikami biblioteki cyfrowej mogą być osoby przypadkowe lub hobbisci. Typy piśmiennictwa, jakie spełniają wymogi tego kryterium, to: publikacje popularno- i paranaukowe, lektury, regionalia, genealogie, literatura dziecięca.

6. Stan praw autorskich²⁵: kryterium formalne, które ogranicza rozbudowę kolekcji cyfrowych. Udostępnianie materiałów musi być zgodne z prawem zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Jeżeli dana publikacja nadal podlega ochronie prawnej, może być udostępniana jedynie w wewnętrznej sieci danej instytucji.

Wytyczne podane w pierwszym polskim podręczniku do digitalizacji, wydanym przez Bibliotekę Narodową, stanowią podstawową podpowiedź przy wyborze dokumentów. Współczesne prace bibliotekarzy i specjalistów, zarządzających bibliotekami cyfrowymi, idą o krok dalej: koncentrują się wokół nowych sposobów wykorzystania takich agregatorów jak Federacja Bibliotek Cyfrowych (FBC), by stworzyć z nich zintegrowane platformy wiedzy, które będą umożliwiały współpracę i prowadzenie badań z wykorzystaniem danych Open Access.

Poznańskie Centrum Super Komputerowo-Cyfrowe prowadzi Federację Bibliotek Cyfrowych (FBC), która jest zbiorem zaawansowanych usług sieciowych opartych na zasobach cyfrowych dostępnych w polskich bibliotekach i repozytoriach cyfrowych uruchomionych w sieci PIONIER²⁶, dającą możliwość przeszukiwania polskich bibliotek cyfrowych w jednym miejscu. Przyczyną powstania Federacji był dynamiczny rozwój bibliotek cyfrowych oraz przyrost danych w nich przechowywanych. Zaowocowało to drugim etapem budowy infrastruktury bibliotek cyfrowych – stworzeniem agregatora informacji, który miał służyć za punkt informacyjny dla czytelników bibliotek cyfrowych oraz osób, które je budują.

Za pomocą odpowiedniego mechanizmu biblioteki cyfrowe skupione w ramach Federacji mogą, w sposób w pełni zautomatyzowany, udostępniać i pobierać swoje dane oraz udostępniać informacje o zbiorach²⁷. FBC dąży też do ułatwienia wykorzystania zasobów bibliotek cyfrowych, zwiększenia ich widoczności oraz udostępnienia „użytkownikom Internetu i twórcom bibliotek cyfrowych nowych, zaawansowanych usług sieciowych opartych na zasobach polskich bibliotek cyfrowych i repozytoriów”²⁸.

Usługi te polegają na rozwoju aplikacji, pozwalających na wprowadzenie nowej jakości w humanistycznych badaniach naukowych:

Podstawowy składnik tego warsztatu naukowego to przechowywanie i łatwy dostęp do unikalnych dokumentów (czyli zasobów informacyjnych). Rzeczywista korzyść pojawia się jednak dopiero wtedy, gdy z określonym obiektem (zasobem) będą mogły być powiązane (najlepiej automatycznie) inne zasoby lub też procesy, umożliwiające skuteczne jego przetwarzanie w celu odkrycia przesłanek dla nowych zależności i zbudowania nowych zasobów wiedzy²⁹.

System ten musi składać się z warstw: danych źródłowych (repozytoria danych, rozproszone systemy składowania danych), roz-

proszonych usług informacyjnych – wyszukiwanie i przetwarzanie danych z rozproszonych źródeł (cyfrowe GLAM – Galerie, Biblioteki, Archiwa, Muzea – agregowanie i przetwarzanie informacji), integracji wiedzy (semantyczna baza wiedzy, usługi integrujące wiedzę), usługi końcowe – zapewnienie dostępu użytkownikowi (portal dla wirtualnych społeczności badawczych, systemu osobistych bibliotek dla naukowców)³⁰.

Kreatorzy bibliotek cyfrowych ułatwiają pracę humanistom. Dwudziestoczęterogodzinne udostępnianie oraz skanowanie dzieł unikatowych wpływa na rozwój badań. Biblioteki cyfrowe posiadają w swych kolekcjach druki zwarte, czasopisma, starodruki, rękopisy, dokumenty życia społecznego, grafiki, mapy itp. Badacz z każdej dziedziny nauki znajdzie odpowiednie materiały. Cyfrowe kolekcje dają możliwość zautomatyzowanego przeszukiwania, grupowania elementów na poziomie jednego dokumentu i wielu dokumentów oraz analizy cyfrowych treści. Ma to szczególne znaczenie dla naukowców, dla których tekst nie jest opracowaniem, ale źródłem badań. Biblioteka stanowi swoisty zbiór fraz oraz wyrazów zaopatrzonych w daty i miejsca publikacji. Takie dane pozwalają na bardzo szybką klasyfikację słów pod kątem miejsca, czasu oraz częstotliwości ich występowania. To znacząco ułatwia badania nad językiem pisarzy. Można w ten sposób łatwo obserwować skupiska wyrazów, ich akomodacje. Historyk z łatwością wysledzi moment upublicznienia i nagłośnienia interesującego go wątku. Biblioteki elektroniczne pomagają w frekwencyjnym i korpusowym badaniu języka³¹. Jednak nie tylko językoznawcom biblioteki cyfrowe przynoszą wymierną korzyść. Trzeba również pamiętać o osobach zajmujących się paleografią³², tekstologach czy też edytorach³³, historykach literatury, którzy chcą pracować ze studentami albo w czasie indywidualnej pracy naukowej nad wieloma edycjami jednocześnie.

Dla filologów wartość tak udostępnianych dzieł jest dodatkowo podnoszona przez ich unikatowość oraz to, że możemy z nich korzystać w domu, a nie tylko w bibliotecznej czytelni. W ten sposób jest już opublikowanych 1 096 268 tekstów kultury. Do tego zasobu należy dołożyć wszystkie światowe kolekcje. Wśród utworów Krasińskiego, jakie można wyszukać przez Federację, znajdują się te, których wdrożenia są dopiero planowane, oraz te, które są już dostępne w bibliotekach.

Trzydzieści publikacji (opracowań oraz tekstów autorskich) czeka na udostępnienie on-line. Są to m.in. *Pisma... z portretem autora*, t. 1–2, Częstochowa: wyd. K. Miarka, 1912; *Fala. [Pieśń] op. 15 nr 1: na [4-głosowy] chór męski a cappella*, słowa Z. Krasińskiego, Poznań: Księgarnia św. Wojciecha sgl, 1937; *Przed nocą wieczną = Pria di morire = Vor Nacht des Todes. [Pieśń] Fis-dur: op. 12: na baryton lub mezzo-sopran [z tow. fortepianu]* do słów Zygmunta Krasińskiego, tłum. niem. J. Guranowskiego, W. Świącicki, Warszawa: Nakł. autora; Gebethner i Wolff sgl, 1937 [druk muzyczny].

W Federacji jest indeksowanych pięćset siedemdziesiąt dziewięć obiektów cyfrowych dotyczących Zygmunta Krasińskiego. Są to teksty autorskie, opracowania, życiorysy, recenzje, grafiki. Duża liczba tekstów, z których prawie połowa (dwieście pięćdziesiąt) pochodzi z kolekcji Cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona, wymusiła ograniczenie liczby omawianych obiektów. Skupiając się na dziełach autorskich Krasińskiego, można ograniczyć obiekty do trzystu trzydziestu siedmiu dostępnych i czterech planowanych. Sto siedemdziesiąt trzy z tych obiektów zostały wprowadzone przez Cyfrową Bibliotekę Narodową Polona. Pozostałe biblioteki zrzeszone FBC wprowadziły: Tarnowska – dwanaście, Pomorska – pięć (jeden dublet), Jagiellońska – trzy, Wielkopolska – dwa obiekty, Dolnośląska – dwa, Podkarpacka – jeden. Polska Biblioteka Internetowa zamieściła sto trzydzieści osiem obiektów, które jednak w znaczący sposób odbiegają od standardów tworzenia bibliotek cyfrowych. Udostępnianie pojedynczych tekstów, często kilkuwersowych, znacząco podwyższyło liczbę obiektów. Skany, nieliczne, są niedokładnie przygotowane, co utrudnia korzystanie z publikacji. Natomiast pojedyncze wiersze, które publikuje się bez źródła, nie są wiarygodnym materiałem dla badacza.

Wśród dzieł, które zasługują na większą uwagę, znalazły się pochodzące z Cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona: *Gastold. Powieść żmudzka, Sen. Pieśń z niedokończonego poematu, wyjęta z pozostałych rękopismów po świętej pamięci J. S.* oraz *Listy Zygmunta Krasińskiego do Bronisława Trentowskiego z lat 1846–1858*.

Gastold. Powieść żmudzka

Oprawa twarda, biblioteczna, zrab główny tekstu zszyty. Wklejki pozbawione ornamentyki, w kolorze szarym. Na stronie tytułowej: *Gastold. Powieść żmudzka*, przez J. Hr. Kras... Miejsce wydania na książce: Warszawa 1833 roku. Dokument jest pierwodrukiem. W opisie bibliotecznym, metadanych oraz w katalogu bibliotecznym Biblioteki Narodowej jako miejsce wydania podano Paryż. Drukarnia w Fruk. b. Kom. Ośw. n. 1346, na teraz Da. Dz. [Damazego Dzierzoyńskiego] staraniem i nakładem tegoż – podana w katalogu. Na stronie tytułowej: w Drukarni b. KOM. OŚW. N. 1346. na teraz Da. Dz. [Damazego Dzierzoyńskiego] staraniem i nakładem tegoż. Na s. tyt. krypt. aut.; pod tekstem: Zygmunt Kr.; pierwodruk, Estr XIX nie notuje. Na stronie tytułowej pieczęć Biblioteki Ordynacji Krasińskich. Publikacja zawiera dwadzieścia dziewięć stron liczbowanych w formacie 18 cm.

Sen. Pieśń z niedokończonego poematu, wyjęta z pozostałych rękopismów po świętej pamięci J. S.

Oprawa biblioteczna, twarda. Oryginalna okładka miękka, pozostawiona przez intrologatora. Na stronie tytułowej: *Sen. Pieśń z niedokończonego poematu, wyjęta z pozostałych rękopismów po świętej pamięci J. S.* Miejsce wydania: Leszno, wydawca: nakładem i drukiem Ernesta Günthera, wydana w 1852 roku. Sześćdziesiąt

trzy strony liczbowane w formacie 23 cm. Za czwórką tytułową, powtórzona karta z fragmentem tytułu: *Sen*, w ozdobnej ramce, w której została umieszczona całość dzieła. Publikacja jest pierwodrukiem. Na stronie tytułowej kryptonim J. S., który miał sugerować autorstwo Juliusza Słowackiego. Estr XIX, t. 2, s. 474.

Ciekawość budzi również jedna z publikacji zamieszczona w Polskiej Bibliotece Cyfrowej: *Nie-Boska komedia*. Wydanie Paryskie 1835³⁴. Po przestudiowaniu wolumenu nie da się nie zauważyć błędów, jakie popełniono przy udostępnianiu obiektu. Publikacja, która pierwotnie była zszyta, została opatrzona w romboidalną, zdobioną i złożoną oprawę z brązowej skóry, natomiast barwna wklejka została ozdobiona wielokątami powtarzonymi w sposób geometryczny. Wewnątrz wielokątów umieszczono wizerunki czapli, otoczone ustawionymi w sposób geometryczny zajęciami. Do lewej wklejki doklejono exlibris „VBJC” Biblioteki Jagiellońskiej Uniwersytetu w Krakowie. Krawędzie wklejki są zdobione złoconymi. Na stronie przedtytułowej: *Nie-Boska komedia*. Na odwrocie strony przedtytułowej zamieszczono nazwę drukarni: W Drukarni Gisserni A. Pinard, przy Wybrzeżu Votlaire, 15. Strona tytułowa zawiera tytuł dzieła, fragment z Koranu (Ks. 2,18) oraz motto pochodzące z Hamleta: „To be or not to be, that is the question”. Dane dotyczące wydawcy i miejsca wydania: Paryż, w Typografii A. Pinard. Opuszczono stronę drugą tekstu. Nie ma do niej skanu uszeregowanego według kolejności kart. Część pierwsza zaczyna się od słów: „Ale i ty cierpisz, choć twoja boleść nic nie utworzy, na nic się nie zda [...]”. Pierwsza strona tekstu właściwego to skan sto trzydziesty drugi. Również strona zawierająca dedykację nie znalazła się w porządku stron, ale dopiero na dziesiątej stronie obiektu.

Dzieła Krasińskiego, które są dostępne w domenie publicznej, możemy odszukać w bibliotekach cyfrowych. Zasób kolekcji związanej z romantycznym poetą pozwala na prowadzenie badań historycznych, tekstologiczno-edytorskich, dotyczących języka pisarza czy też bibliologicznych. Stan opracowań, udostępnionych on-line, daje jednak tylko możliwość spojrzenia z perspektywy przeszłości i historii badań nad romantyzmem. Dzieła Krasińskiego możemy czytać w każdym miejscu o każdej porze, a dzięki współpracy FBC z Europeaną są one dostępne dla każdego czytelnika na świecie.

Proces digitalizacji polskiego dziedzictwa narodowego, a co za tym idzie – klasyków polskiej literatury, jest prowadzony w dobrym kierunku. Wprowadzane zmiany pozwalają mieć nadzieję na pełną otwartość i dostępność dzieł literackich i publikacji naukowych. Wciąż jednak tradycyjna biblioteka będzie pełniła ważne funkcje. Bibliotekarze, specjaliści od budowania kolekcji cyfrowych, muszą uważnie śledzić zmiany technologiczne, aby nie okazało się, że wybrany format digitalizacji za jakiś czas nie będzie możliwy do odczytania. Trzeba także zadbać o jakość dzieł udostępnianych w kolekcjach cyfrowych, tak aby nie były to wyłącznie wydania szkolne, ale przede wszystkim wydania krytyczne lub

unikatowe pod względem bibliofilskim. Biblioteki cyfrowe muszą wciąż pracować na poprawnością budowy obiektu, jakością skanów czy dobrym opisem metadanych. Wciąż na listach wyszukiwanych pozycji znajduje się wiele dubletów, różne biblioteki skanują te same książki, co jest stratą czasu i pieniędzy. Mimo dobra, jakie niosą nam biblioteki cyfrowe, musimy być świadomi ich braków i zaniedbań. Publikacje, które są udostępniane w cyfrowym świecie, powinny być wolne od błędów, inaczej nigdy nie będą cieszyły się zaufaniem literaturoznawców, historyków czy bibliotekoznawców. Potrzeba porównania dzieła cyfrowego z fizycznym sprawia, że badacz oszczędzi czas, sięgając wyłącznie do wydania, które stoi na półce w bibliotece. Minusem w korzystaniu z bibliotek cyfrowych jest potrzeba instalowania dodatkowego oprogramowania. Zdigitalizowane obiekty powinny być dostępne od początku, bez potrzeby posiadania jakiegokolwiek aplikacji. Jednak podstawowym problemem jest prawo autorskie, które zabrania przenoszenia literatury do otwartych zasobów. Trzeba pracować nad uświadomieniem społeczeństwa, jak wielkim dobrem jest wolny dostęp, na wolnych licencjach, do wszystkich dóbr kultury, i jakie to będzie miało dla nas korzyści.

Wykaz dzieł:

Narodowa Biblioteka Cyfrowa Polona

– *Agaj-Chán*, napsal Z. A. Krasiński, přel. F. L. Čelakovský, Praha: I. L. Kober, [1891]; Estr XIX, t. 2, s. 349.

– *Agaj-Han; Niedokończony poemat*, Warszawa: Gebethner i Wolff, 1901, *Pisma Zygmunta Krasińskiego*, t. 1; NKor, t. 8, s. 166, poz. 11.

– *Agaj-Han. Powieść historyczna oryginalnie napisana*, przez A. K., Wrocław: u Wilhelma Bogumiła Korna, 1834; pierwodruk; na s. tyt. krypt. aut.; Estr XIX, t. 2, s. 472.

– *Agaj-Han. Roman*, nach dem Polnischen des A. K.; tl. E. Brachvogel, Leipzig: W. Einhorn, 1840; na książce krypt. aut.

– *Au Prince de Bismarck. Lettre ouverte d'un Gentilhomme Polonais du Grand Duché*, [S.l.: s.n.], 1886; na s. tyt. pseud. aut.; Estr XIX, t. 2, s. 360.

– *Correspondance de Sigismond Krasiński et de Henry Reeve*, t. 1, préf. de J. Kallenbach, Paris: Ch. Delagrave, 1902.

– *Correspondance de Sigismond Krasiński et de Henry Reeve*, t. 2, préf. de J. Kallenbach, Paris: Ch. Delagrave, 1902.

– *Die Sommernacht*, aus dem Poln. des S. Graf Krasiński von H. Blumenstok, Wien: [s.n.], 1881, Separatabdr. aus dem 10. Jg. des literarischen Jahrbuches „Die Dioskuren”; na okł. naklejka z nakł.: Wien: Buchh. Toeplitz und Deuticke vorm. K. Czermak; Estr XIX, t. 6 (dopelnienia), s. 395.

– *Die ungöttliche Komödie*, aus dem Poln. von K. Dzikowski,

- Mieczysław (1837–1900), wyd. tornicki. Leipzig: J. J. Weber, 1841; wyd. anon.; na s. tyt. pseud. tl. nazwa tl.: F. H. Lewestam; Estr XIX, t. 2, s. 473.
- *Dzieła Zygmunta Krasieńskiego. 2. Niedokończony poemat*, Warszawa: Red. „Wędrowca”, 1890; Estr XIX, t. 2, s. 349.
 - *Dzieła Zygmunta Krasieńskiego. 3. Irydion*, Warszawa: Red. „Wędrowca”, 1890; Estr XIX, t. 2, s. 349.
 - *Dzień dzisiejszy przez Autora wiersza „Do mistrzów słowa”*, Paryż: w Księg. Katolickiej Polskiej, 1847; na s. tyt. pseud. aut. nazwa aut. autorem wiersza *Do mistrzów słowa* był S. E. Koźmian, wydanie to miało sugerować, że on był również autorem poematu *Dzień dzisiejszy*; Estr XIX, t. 2, s. 473; NKor, t. 8, s. 153, poz. 208.
 - *Ei-jumalainen komedia*, puolan kielestä suomentanut J. Kallima, Helsingissä: Kustannusakeyhtiö Otava, [1909].
 - *Grób rodziny Reichstalow. Powieść oryginalna z dzieiów wojny trzydziestoletniej*, Warszawa: w Druk. Gazety Korrespondenta, 1828; pierwodruk; Estr. podaje: „Babka autora wykupiła nakład i zniszczyła”, oraz r. wyd.: 1829; Estr XIX, t. 2, s. 473.
 - *Grób rodziny Reichstalow. Powieść oryginalna z dzieiów wojny trzydziestoleniej*, Poznań: N. Kamiński, 1879; na okł. r. wyd. 1880; Estr XIX, t. 6, s. 395.
 - *Irydion von Sigmund Graf Krasieński*; dt. von A. Weiss, Leipzig: Ph. Reclam jun., [1881], „Universal-Bibliothek”, 1519–1520; Estr XIX, t. 2, s. 349.
 - *Irydion*, oprac. T. Pini, Brody: F. West, 1906, wyd. 2, „Arcydzieła Polskich i Obcych Pisarzy”, [t. 18/19].
 - *Irydion*, přel. F. Kvapil, Praha: J. Otto, 1905, „Sborník Světové Poesie”, č. 88.
 - *Irydion*, słowem wstępem opatrzył i do dr. przygotował Z. Dębicki, Warszawa: S. Orgelbranda Synowie: E. Wende; Lwów: H. Altenberg, 1913, „Muzy: Biblioteka Literacko- Artystyczna” pod red. J. Lorentowicza.
 - *Irydion*, ze wstępem podług „Historji literatury” S. Tarnowskiego i objaśnieniami, Warszawa: nakł. i dr. M. Arct, 1912; „Książki dla Wszystkich”, nr 552.
 - *Irydion*, Poznań: W. Stefański, 1851; wyd. anon.; Estr XIX, t. 2, s. 473.
 - *Irydjon*, [tekst oprac. według wyd. z r. 1836 T. Pini], Warszawa: „Biblioteka Polska”, [1923], „Wielka Biblioteka”, nr 1.
 - *Irydion*, Złoczów: Wilhelm Zukerkandel, [1893]; w opisywanym egz.: brak motta na s. red., inny układ tekstu na s. 1, brak przypisu z gwiazdką u dołu s. 244; dokument w domenie publicznej; datowanie i ser. wg Estr XIX, t. 2, s. 349.
 - *Krasieńského Iridiön*, z polšt. přel. Jos. V. Frič; s předsl. od K. Sabiny, Praha: I. L. Kober, 1863; Estr XIX, t. 2, s. 473.
 - *Lettres a m. le comte de Montalembert et a m. de Lamartine, par un gentilhomme Polonais*, Paris: Libr. Catholique Polonaise, 1847; Estr XIX, t. 2, s. 473, hasło: *Lettres*; na s. tyt. pseud. aut.
 - *Liryki. Wybór*, Warszawa: Gebethner i Wolff, 1910, „Bi-
- blioteczka Uniwersytetów Ludowych i Młodzieży Szkolnej”, 144; *Resurrecturis; Ułamek naśladowany z Głosy św. Teresy; 25 drobnych wierszy*; NKor, t. 8, s. 167, poz. 15.
- *List Zygmunta Krasieńskiego do Adolfa Thiersa z 23 stycznia 1858 roku*, franc., 1858, k. 2, rękopis.
 - *Listy Krasieńskiego do Adama Potockiego*, z przedm. A. Krasieńskiego; wyd. i szkicem o przyjaźni w życiu Krasieńskiego poprzedził Ign. Chrzanowski, Warszawa: Gebethner i Wolff, 1928, „Biblioteczka Uniwersytetów Ludowych i Młodzieży Szkolnej”, 46.
 - *Listy Zygmunta Krasieńskiego do Bronisława Trentowskiego z lat 1846–1858*, pol., XIX w., 110 listów, k. 241; rękopis; list z 1846 roku w odpisie, k. 1 (brak końca), pozostałe (101 listów) oryginalne, k. 2–224; ponadto listy B. Trentowskiego do Z. Krasieńskiego z l. 1854–1856 (6 listów), k. 225–237; odpis listu B. Trentowskiego do H. Nakwaskiego z 1859 roku, k. 238–239; list B. Trentowskiego do W. Ostrowskiego z 1848 roku, k. 240–241.
 - *Listy Zygmunta Krasieńskiego do hr. Montalemberta i A. Lamartina*, z fr. na pol. przeł. T. Radońska, Poznań: Księgarnia J. Chociszewskiego, 1881; Estr XIX, t. 2, s. 349.
 - *Listy Zygmunta Krasieńskiego do St. E. Koźmiana*, Lwów: Tow. Lit. im. A. Mickiewicza, 1912; zawiera 116 listów z lat 1846–1859; osobne odb.: „Pamiętnik Literacki” 1911, R. 10; NKor, t. 8, s. 163, poz. 65.
 - *Listy Zygmunta Krasieńskiego do Stanisława Małachowskiego*, Kraków: nakł. Druk. „Czasu”, 1885; wydał J. I. Kraszewski; Estr XIX, t. 2, s. 349; NKor, t. 8, s. 161, poz. 36.
 - *Listy Zygmunta Krasieńskiego od roku 1835 do 1844 pisane do Edwarda Jaroszyńskiego z oryginałów znalezionych niedawno w Hajszyńskim powiecie we wsi Hrużce na Podolu*, ogłosił M. Gorkowski, Kraków: nakł. wyd., 1871; Estr XIX, t. 2, s. 473.
 - *Listy Zygmunta Krasieńskiego. 1. Do Konstantego Gaszyńskiego*, z przedm. J. I. Kraszewskiego, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1882; Estr XIX, t. 2, s. 349.
 - *Listy Zygmunta Krasieńskiego. 2. Do Adama Soltana*, z przedm. J. I. Kraszewskiego, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1883; Estr XIX, t. 2, s. 349.
 - *Listy Zygmunta Krasieńskiego. 3. z przedm. J. I. Kraszewskiego*, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1887; zawiera listy do J. Słowackiego, R. Załuskiego, E. Jaroszyńskiego, K., A. i S. Koźmianów, B. Trentowskiego; Estr XIX, t. 2, s. 349.
 - *Marya; Beatrice; Incomparabile donna; Poezye*, Lwów; Złoczów: nakł. i dr. W. Zukerkandel, [1923], „Bibl[ioteka] Powsz[eczna]”, nr 514.
 - *Młodociane przekłady*, wyd. i wstępem zaopatrzył M. Mazanowski, Kraków: S. A. Krzyżanowski: Fundusz Naukowy, 1927.
 - *Modlitwy*, Warszawa: Panteon, J. Mortkowicz, 1920.
 - *Moja Beatrice*, [wyd. L. Siemiński], Kraków: Red. „Czasu”, 1878; Estr XIX, t. 6 (dopełnienia), s. 395; NKor, t. 8, s. 165.
 - *Nebožestvennaâ komediâ = (Nie-Boska komedia)*, per. s pol.

[P. Lebedev], [Moskwa: s.n., 1874], wyc.: R. Věstnik, [Moskwa 1874, t. 3]; NKor, t. 8, s. 139.

– *Nebożská komedie*, z polštiny přel. F. Kvapil; s literárně historickým úvodem od překl. Praha: J. Otto, [1900], Světová Knihovna, č. 153–154; Estr XIX, t. 2, s. 349; NKor, t. 8, s. 138.

– *Nie-boska komedja*, [tekst oprac. według wyd. z r. 1858 T. Pini], Warszawa: „Biblioteka Polska”, 1923, „Wielka Biblioteka”, nr 24.

– *Nie-boska komedja; Irydion*, Warszawa: Gebethner i Wolff, 1901; *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 2; NKor, t. 8, s. 166, poz. 11.

– *Nie-boska komedya*, do dr. przygot., wstępem i koment. opatrzył Z. Dębicki, [Warszawa]: Tow. Akc. S. Orgelbranda Synów, [1917].

– *Nie-boska komedya; Irydion; Modlitwy*, [wyd. J. Czubek], Warszawa: G. Gebethner, 1912, wyd. jubileuszowe, *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 3.

– *Nie-Boska komedya*, Budapeszt: Biblioteka Polska, 1941; maszyn. powiel.

– *Nie-boska komedya*, Paryż: w Księgarni i Drukarni Polskiej, A. Jelowicki, 1837, [wyd. 2]; wyd. anon.; Estr XIX, t. 2, s. 473, błąd w paginacji: 174 [i.e. 175], [3] s.

– *Nie-boska komedya*, Paryż: w typografii A. Pinard, 1835; wyd. anon.

– *Nieboska komedya*, oprac. dla użytku szkolnego P. Chmielowski, Brody: F. West, 1902, „Arcydzieła Polskich i Obcych Pisarzy”, t. 6.

– *Niedokończony poemat. (Z pośmiertnych rękopismów)*, Paryż: w Księg. Polskiej, 1860; wyd. anon., stanowi pierwszą część *Nie-Boskiej komedii*; Estr XIX, t. 2, s. 474; NKor, t. 8, s. 155, poz. 237.

– *Noc letnia; Pokusa*, dla użytku szkolnego oprac. T. Pini, Brody: nakł. i dr. F. West, 1905. „Arcydzieła Polskich i Obcych Pisarzy”, t. 34.

– *Noc letnia*, Berlin: B. Behr, 1850; wyd. anon.; Estr XIX, t. 2, s. 473.

– *Noc letnia; Pokusa*, Paryż: Księgarnia Polska, 1862, ed. 3; wyd. anon.; Estr XIX, t. 2, s. 473.

– *Noc letnia*, Wilno: w Drukarni S. Blumowicza, 1850; wyd. anon.

– *Oeuvres complètes du poète anonyme de la Pologne*, 1 série, trad. publiées par L. Mickiewicz, Paris: Librairie du Luxembourg, 1869; wyd. anon.

– *Oeuvres complètes du poète anonyme de la Pologne*, 2 série, trad. publiées par L. Mickiewicz, Paris: Librairie du Luxembourg, 1870; wyd. anon.

– *Ostatni*, Paryż: w Księg. Polskiej, 1858, ed. 3; wyd. anon.; nazwa aut.; Estr XIX, t. 2, s. 474.

– *Pisma filozoficzne i polityczne*, [wyd. J. Czubek], Warszawa: G. Gebethner, 1912, wyd. jubileuszowe: *Kilka słów o Juliuszu Słowackim; O stanowisku Polski z Bożych i ludzkich względów; Lettre à M. le comte de Montalembert; Lettre à M. A. de Lamartine, Pi-*

sma Zygmunta Krasieńskiego, t. 7; wyd. późniejsze w ramach tego samego roku; NKor, t. 8, s. 167, poz. 20.

– *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 1, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1875, wyd. zbiorowe przejr. przez J. Amborskiego, z przedm. S. Tarnowskiego; Estr XIX, t. 6 (dopełnienia), s. 395 – notuje jako: t. 1 serii „Biblioteka Polska”.

– *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 1, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1887, wyd. zbiorowe z przedm. S. Tarnowskiego; Estr XIX, t. 2, s. 350.

– *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 2, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1887, wyd. zbiorowe z przedm. S. Tarnowskiego; Estr XIX, t. 2, s. 350.

– *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 3, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1888, wyd. zbiorowe z przedm. S. Tarnowskiego; Estr XIX, t. 2, s. 350.

– *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 4, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1888, wyd. zbiorowe z przedm. S. Tarnowskiego; Estr XIX, t. 2, s. 350.

– *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 5: (1829–1832), za zezwoleniem rodziny wyd. T. Pini, Lwów: B. Połoniecki, 1904, wyd. krytyczne zupełne ze słowem wstępnym J. Kallenbacha; zawiera: *Mściwy karzeł i Masław, książę mazowiecki; Gastold; Zamek Wilczki; Ułamki z opisu podróży po Szwajcarii; Teodoro; On; Ułamek z dawnego rękopismu słowiańskiego; Przelotna chmura; Wygnaniec; Agaj-Han; Utwory o niepewnej autentyczności; Drobnie utwory poetyczne 1833–1859*; NKor, t. 8, s. 166, poz. 13.

– *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 8, cz. 1: *Utwory francuskie (1830–1832)*, wyd. J. Czubek, Kraków: Gebethner i Wolff, 1912, wyd. jubileuszowe; całość obejmuje 9 tomów.

– *Pisma*, t. 1, [przedm. S. Tarnowski], Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1894, życiorys autora przez S. Tarnowskiego; *Agaj Han; Nie-boska komedya; Noc letnia; Pokusa*; NKor, t. 8, s. 166, poz. 6.

– *Pisma*, t. 2, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1902; *Irydion; Trzy myśli; Przedświt; Psalm przyszłości; Resurrecturis; Ułamek naśladowany z Glossy św. Teresy; Dzień dzisiejszy; Ostatni*; NKor, t. 8, s. 166, poz. 6.

– *Pisma*, t. 3, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1894; *Poezje i powieści pomniejszych*; NKor, t. 8, s. 166, poz. 6.

– *Pisma*, t. 4, [przedm. S. Tarnowski], Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1894; *Władysław Herman i jego dwór: powieść historyczna z dziejów narodowych*; NKor, t. 8, s. 166, poz. 6.

– *Pisma*, t. 4, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1902; *Władysław Herman i jego dwór. Powieść historyczna z dziejów narodowych w XI wieku*; NKor, t. 8, s. 166, poz. 6.

– *Poezje liryczne*, cz. 1, ze wstępem A. Langego, Warszawa: M. Arct, 1910, „Biblioteczka Narodowa”, no 9 [i.e. 32]; zawiera 28 drobnych wierszy; NKor, t. 8, s. 167, poz. 16.

– *Poezje liryczne*, cz. 2: *Drobniejsze utwory poetyczne; Resurrec-*

- turis; Głosy św. Teresy*, ze wstępem A. Langego, Warszawa: M. Arct, 1911, „Biblioteczka Narodowa”, no 36; NKor, t. 8, s. 167, poz. 16.
- *Poezje liryczne*, cz. 3, ze wstępem A. Langego, Warszawa: M. Arct, 1911, „Biblioteczka Narodowa”, no 37; zawiera 38 drobnych wierszy; NKor, t. 8, s. 167, poz. 16.
 - *Poezje pośmiertne Zygmunta Krasińskiego*, wyd. M. Dzikowski, Poznań: L. Merzbach, 1867.
 - *Poezje Zygmunta Krasińskiego*, t. 1, Lipsk: F. A. Brockhaus, 1872, „Biblioteka Pisarzy Polskich”; t. 23, wstęp E. Ł. Kasprówic; Estr XIX, t. 2, s. 474.
 - *Poezje Zygmunta Krasińskiego*, t. 2, wstęp E. Ł. Kasprówic, Lipsk: F. A. Brockhaus, 1872, „Biblioteka Pisarzy Polskich”, t. 24; Estr XIX, t. 2, s. 474.
 - *Poezje Zygmunta Krasińskiego*, t. 3, Lipsk: F. A. Brockhaus, 1883, „Biblioteka Pisarzy Polskich”, t. 25, wstęp E. Ł. Kasprówic; Estr XIX nie not.; NKor, t. 8, s. 165, poz. 1.
 - *Poezje Zygmunta Krasińskiego*, t. 2, Lipsk: F. A. Brockhaus, 1863, „Biblioteka Pisarzy Polskich”, t. 24; Estr XIX, t. 2, s. 474.
 - *Poezje Zygmunta Krasińskiego*, t. 3, Lipsk: F. A. Brockhaus, 1863, „Biblioteka Pisarzy Polskich”, t. 25; Estr XIX, t. 2, s. 474.
 - *Poezje. (Ułamki i fragmenta)*, Warszawa: T. H. Nasierowski, [1895]; r. wyd. na podst. daty cenzury: 26.06.1895; Estr XIX, t. 2, s. 350; podaje r. wyd. 1894; NKor, t. 8, s. 166, poz. 9.
 - *Przedświt*, [K. Gaszyński], Paryż: [w Księg. Polskiej?], 1843; aut. fikcyjny pod ded. na s. V i na okł.; Estr XIX, t. 2, s. 474.
 - *Przedświt*, [K. Gaszyński], Paryż: w Księgarni Polskiej, 1845, ed. 2-ga / pomn. nowemi poezyjami K. Gaszyńskiego; na s. V pseud. aut.: K. Gaszyński; Estr XIX, t. 2, s. 474.
 - *Przedświt*, [tekst oprac. według wyd. z 1851 r. T. Pini], Warszawa: „Biblioteka Polska”, [1924], „Wielka Biblioteka”, nr 65.
 - *Przedświt*, objaśnił i przedm. poprzedził E. Baliński, Wiedeń: Wied. Kuryer Polski, 1915, „Biblioteczka Polska”, nr 11–12.
 - *Przedświt*, Lwów: W. Zukerkandel, [ca 1901].
 - *Przedświt*, Warszawa: W. Jakowicki, 1916, „Skarbiec Polski”, nr 16.
 - *Psalm dobrej woli. Z objaśnieniami*, Poznań: nakł. i dr. Spółka Pedagogiczna, 1923, „Biblioteczka Piśmiennictwa Polskiego”, nr 5.
 - *Psalm miłości*, Warszawa: S. Bukowiecki, 1907, „Biblioteczka Narodowa”, nr 21.
 - *Psalm przyszłości przez Spirydiona Prawdzickiego*, Paryż: Księgarnia Polska, 1848, ed. 2 pomn.; na s. tyt. pseud. aut.; Estr XIX, t. 2, s. 474.
 - *Psalm przyszłości; Resurrecturis; Dzień dzisiejszy; Ostatni; Poezje; Proza*, Mikołów; Częstochowa: K. Miarka, 1912, „Nowa Biblioteka Pisarzy Polskich”, t. 11; *Pisma Zygmunta Krasińskiego*, t. 3; NKor, t. 8, s. 166, poz. 12.
 - *Psalm przyszłości; Rok 1846; Dzień dzisiejszy; Ostatni; Nieboskiej komedyi część I*, [wyd. J. Czubek], Warszawa: G. Gebethner, 1912, wyd. jubileuszowe, *Pisma Zygmunta Krasińskiego*, t. 5; wyd. późniejsze w ramach tego samego roku; NKor, t. 8, s. 167, poz. 20.
 - *Psalm przyszłości. Do autora trzech psalmów, Juliusz Słowacki*, [tekst oprac. na podst. wyd. z r. 1848 T. Pini], Warszawa: „Biblioteka Polska”, [1924], „Wielka Biblioteka”, nr 78.
 - *Psalm przyszłości*, Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1880, „Biblioteka Kieszonkowa”; Estr XIX, t. 6 (dopełnienia), s. 395.
 - *Resurrecturis*, Paryż: w Księgarni Polskiej, [1852]; wyd. anon.; Estr XIX, t. 2, s. 474.
 - *Słowa z krzyża matce ojczyźnie przez Zygmunta Krasińskiego*, Warszawa: [s.n.], 1928.
 - *Trzy myśli pozostałe po ś.p. Henryku Ligenzie zmarłym w Morreale, 12 kwietnia 1840 roku*, Paryż: [s.n.], 1840, *Przedmowa wydawcy; Sym cieniów; Sen-Cezary; Legenda*; wyd. anon.; nakładca fikcyjny: nakł. S., Sz., B. Mielikowskiego; pierwodruk; Estr XIX, t. 2, s. 474; NKor, t. 8, s. 143.
 - *Ułamek naśladowany z Głosy św. Teresy*, [Kraków: s. n., 1858]; wyd. anon., opis wg nagł.; Estr XIX, t. 2, s. 474; NKor, t. 8, s. 155.
 - *Ułamek z dawnego rękopismu słowiańskiego*, wyd. przez Z. K., Warszawa: [s.n.], 1830; pierwodruk; na s. tyt. krypt. aut.; Estr XIX, t. 2, s. 474.
 - *Utwory liryczne (1833–1858)*, [wyd. J. Czubek], Warszawa: G. Gebethner, 1912; *Pisma Zygmunta Krasińskiego*, t. 6, wydanie jubileuszowe; w tym samym roku ukazały się dwa wydania, NKor, t. 8, s. 167, poz. 20.
 - *Utwory młodzieńcze (1825–1832)*, [wyd. J. Czubek], Warszawa: G. Gebethner, 1912, wyd. jubileuszowe, *Pisma Zygmunta Krasińskiego*, t. 1; wyd. późniejsze w ramach tego samego roku; NKor, t. 8, s. 167, poz. 20.
 - *Wanda; Noc letnia; Pokusa; Herbur; Ułamek z poematu; Z sycylijskiej podróży kart kilka; Trzy myśli; Fantazja z życia; Przedświt*, [wyd. J. Czubek], Warszawa: G. Gebethner, 1912, wyd. jubileuszowe; wyd. późniejsze w ramach tego samego roku; *Pisma Zygmunta Krasińskiego*, t. 4; NKor, t. 8, s. 167, poz. 20.
 - *Wanda. Fragment dramatu Zygmunta Krasińskiego*, po raz pierwszy wydał A. Krasiński, Warszawa: [s.n.], 1901; osobne odb. z „Biblioteki Warszawskiej” 1901, t. 3; NKor, t. 8, s. 141, poz. 93.
 - *Władysław Herman i dwór jego. Powieść historyczna z XI-go wieku*, Warszawa: A. Pajewski, 1898; wyd. anon.; NKor, t. 8, s. 132; Estr XIX, t. 2, s. 350.
 - *Władysław Herman i jego dwór: powieść historyczna*, Mikołów; Częstochowa: K. Miarka, 1912, *Nowa Biblioteka Pisarzy Polskich*, t. 12; *Pisma Zygmunta Krasińskiego*, t. 4; NKor, t. 8, s. 166, poz. 12.
 - *Władysław Herman i jego dwór. Powieść historyczna z dziejów narodowych XI. wieku: dwa tomy w jednym*, przez Z. K., Lwów: F. H. Richter, 1878; na s. tyt. krypt. aut. nazwa aut. w przedm. na s. II; Estr XIX, t. 6 (dopełnienia), s. 395.

– *Władysław Herman; Agaj-Han*, [wyd. J. Czubek], Warszawa: G. Gebethner, 1912; *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 2; wyd. późniejsze w ramach tego samego roku.

– *Wybór poezji*, Warszawa: [Biblioteka Dzieł Wyborowych, 1913], Biblioteka Dzieł Wyborowych, 772, *Fragmety utworów; Noc letnia; Trzy myśli; Dzień dzisiejszy; Ostatni; Resurrecturis; Na sprowadzenie zwłok Napoleona; Oblężenie Wiednia w 1848 r.; Utwory liryczne (tu 22 wiersze)*; NKor, t. 8, s. 167, poz. 26.

– *Wyjątki z listów Zygmunta Krasieńskiego*, t. 1, Paryż: [s.n.], 1860; zawiera fragmenty listów z lat 1829–1858 bez podawania adresatów; zbiór podzielony na 4 części: 1: *Do K. Gaszyńskiego*; 2: *Do D. Potockiej*; 3: *Do różnych osób*; 4: *Do dzieci*; wyd. K. G.; nazwa wyd.: K. Gaszyński; dalszych tomów nie opublikowano; NKor, t. 8, s. 159, poz. 5.

– *Wyjątki z listów Zygmunta Krasieńskiego*, t. 1, Paryż: J. J. Maurer, 1861; nowe wyd.; dalszych tomów nie opublikowano; Estr XIX, t. 2, s. 474; NKor, t. 8, s. 159, poz. 5.

– *Z nieznanych utworów Zygmunta Krasieńskiego*, wyd. J. Bołoz Antoniewicz, Lwów: [s.n.], 1890.

– *Złote myśli Zygmunta Krasieńskiego*, zebr. przez Szczesną, Warszawa: St. Sadowski, [1912]; zawiera drobne fragmenty z utworów i listów; NKor, t. 8, s. 167, poz. 24.

– *Zygmunta Krasieńskiego Vybrané spisy*, přel. F. Kvapil, Praha: J. Otto, 1880; Salonní Bibliotéka, č. 16; Estr XIX, t. 6 (dopełnienia), s. 395.

– *Zygmunta Krasieńskiego listy o poemacie Kajetana Koźmiana „Stefan Czarniecki” poprzedzone wstępem i życiorysem*, Poznań: J. K. Żupański, 1851; przedm. i życiorys napisał A. E. Koźmian; Estr XIX, t. 2, s. 473.

Tarnowska Biblioteka Cyfrowa

– 12 obiektów, rękopisy listów Z. Krasieńskiego datowanych od 8 marca 1846 roku do 11 lipca 1851.

Pomorska Biblioteka Cyfrowa: 4 obiekty + dublet

– *Pisma Zygmunta Krasieńskiego*, t. 1–4, wyd. przejr. i przedmową opatrzone przez S. hr. Tarnowskiego, Kraków: nakł. Księgarni J. K. Żupańskiego & K. J. Heumanna, 1890–1891, Nowa Biblioteka Uniwersalna.

Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa: 3 obiekty

– *Czy pamiętasz*, śpiew do wiersza Z. Krasieńskiego z *Przedświtu* – Żuk-Skarszewska, Maria, Kraków: S. A. Krzyżanowski, [1894]; druk we Wien. Drukarnia Musikaliendruckerei v. Jos. Eberle & Co.; data wyd. wg Hofmeister XIX; partytura.

– *Czy pamiętasz?*, słowa Z. Krasieńskiego; z muzyką W. Żeleńskiego, Kraków: nakł. i własność Księgarni oraz składu nut S. A. Krzyżanowskiego, [ca 1900]; druk w Lipsku u O. Brandstetter; partytura.

– *Zawsze i wszędzie*, muzyka W. Żeleńskiego; słowa Z. Krasieńskiego, Kraków: nakł. i własność księgarni oraz składu nut S. A. Krzyżanowskiego, [ca 1900]; partytura.

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa: 2 obiekty

– *Listy Zygmunta Krasieńskiego od roku 1835 do 1844 pisane do Edwarda Jaroszyńskiego z oryginałów znalezionych niedawno w Hajszyńskim powiecie we wsi Hrużce na Podolu*, ogłosił M. Gorzkowski, Kraków: w drukarni „Czasu” W. Kirchmayera nakł. wydawcy, 1871; w metadanych biblioteki cyfrowej: Gorzkowski M.

– *Zygmunta Krasieńskiego listy o poemacie Kajetana Koźmiana „Stefan Czarniecki” poprzedzone wstępem i życiorysem*, poprzedzone wstępem i życiorysem [pióra A. E. Koźmiana], Poznań: J. K. Żupański, 1859 (Poznań: L. Merzbach); autor wstępu wg Estr.

Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa: 2 obiekty

– *Agaj-Han. Powieść historyczna, oryginalnie napisana przez A. K.*, Wrocław: u W. B. Korna, 1834.

– *Zbiór różnych wierszy z czasów dawniejszych 1790–1850. Między innymi są Molskiego, Walknowskiego i innych autorów. Morauskiego, Niemcewicza, Pola, Kamińskiego, Fredry, Krasieńskiego, Koźmiana – Fredro, Aleksander (1793–1876). Rękopis. Autorzy: Molski, Marcin (1752–1822); Walknowski, Felicjan; Morawski, Franciszek Dzierżykraj (1783–1861); Niemcewicz, Julian Ursyn (1758–1841); Pol, Wincenty (1807–1872); Kamiński, Ludwik (1809–post 1888); Fredro, Aleksander (1793–1876); Krasieński, Zygmunt (1812–1859); Koźmian, Kajetan (1771–1856). Zakres chronologiczny: [1801–1900], 196 k.*

Podkarpacka Biblioteka Cyfrowa

– *Resurrecturis*, Paryż: Księgarnia Polska, 1862, ed. druga; w książce brak nazwy autora.

¹ L. Lessig, *Wolna kultura*, Warszawa 2005, s. 11–24.

² *Creative Commons* (dostęp: 02.09.2012). Dostępny w World Wide Web: <http://creativecommons.pl/poznaj-licencje-creative-commons/>.

³ *Ibidem*.

⁴ Warunek BY – aby zgodnie z prawem korzystać z oryginalnego utworu, trzeba podać jego autorów.

⁵ *Przewodnik po otwartych zasobach edukacyjnych*, oprac. K. Grodecka, K. Śliwowski, [Kraków] 2012, s. 14. Dostępny on-line w World Wide Web: http://koed.org.pl/wp-content/uploads/2012/03/OZE_przewodnik_v4.pdf.

⁶ *Ibidem*.

⁷ T. Ganicz, *Domena publiczna – obszar wolności*, s. 1. Dostępny on-line w World Wide Web: <http://prawokultury.pl/publikacje/domena-publiczna-obszar-wolnosc/>.

⁸ Prawo autorskie do ustaw sejmowych nie obowiązuje, jak pisze Ganicz: „Kancelaria Sejmu rości sobie prawa autorskie do Dzienników Urzędowych i bazy danych ISAP. Formalnie prawem tym nie są objęte same teksty aktów prawnych, ale ich sposób organizacji, formatowania, sieć wzajemnych powiązań i nieformalne teksty jednolite. Baza jest tak skonstruowana, że teksty oryginalne aktów nie są wyraźnie oddzielone od treści, które Kancelaria uważa za objęte prawem autorskim”; *ibidem*.

⁹ Ganicz podaje przykład Isaaca Newtona, którego spadkobiercy mogliby ubiegać się o zyski z komercyjnego wykorzystania teorii grawitacji, m.in. przy produkcji wind.

¹⁰ Dzielenie się z rodziną i znajomymi legalnie zakupionymi dokumentami.

¹¹ Dzielenie się utworami w ramach procesu edukacji.

¹² Pozwala na wypożyczanie i udostępnianie materiałów przechowywanych w bibliotekach.

¹³ Przynoczenie fragmentu tekstu, o ile jest to uzasadnione treścią nowo powstałego dokumentu.

¹⁴ *Przewodnik po otwartych zasobach edukacyjnych*, s. 20.

¹⁵ M. Janiak, *Biblioteka cyfrowa, biblioteka elektroniczna, biblioteka wirtualna*, w: *Biblioteki cyfrowe*, red. M. Janiak, M. Krakowska, M. Próchnicka, Warszawa 2012, s. 15.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ W. M. Kolasa, *Biblioteki cyfrowe na świecie – powstanie i rozwój*, w: *Biblioteki cyfrowe*, s. 91.

¹⁸ Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Biblioteki cyfrowe i książka elektroniczna (e-książka)*, Warszawa 2010, s. 3–7.

¹⁹ B. Bednarek-Michalska, *Standardy i dobre praktyki budowania kolekcji cyfrowych*, w: *Biblioteki cyfrowe*, s. 271.

²⁰ *Ibidem*, s. 275 i 278–279.

²¹ *Ibidem*, s. 275 i 280. Pozostałe standardy zostały opisane w artykule Bożeny Bednarek-Michalskiej na podstawie pracy *A Framework of Guidance for Building Good Digital Collections*.

²² *Digitalizacja piśmiennictwa*, red. D. Paradowski, Warszawa 2010, s. 38–40.

²³ *Ibidem*, s. 33.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Prawa autorskie wygasają po siedemdziesięciu latach od daty śmierci autora. Jeżeli prawa przysługują innej osobie niż twórca, to lata te liczą się od momentu rozpowszechnienia dokumentu. Biblioteka musi wtedy samodzielnie ustalić te informacje. Więcej o prawie autorskim: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, op. cit., s. 12–14.

²⁶ *Federacja Bibliotek Cyfrowych* (dostęp: 12.09.2012). Dostępny w World Wide Web: <http://fbc.pionier.net.pl>.

²⁷ C. Mazurek, M. Werla, *Federacja Bibliotek Cyfrowych – studium przypadku*, w: *Biblioteki cyfrowe*, s. 457.

²⁸ *Misja Federacji Bibliotek Cyfrowych* (dostęp: 12.09.2012). Dostępny w World Wide Web: http://fbc.pionier.net.pl/pro/informacje-ogolne/misja-federacji-bibliotek-cyfrowych/?doing_wp_cron=1347211279.7013430595397949218750.

²⁹ C. Mazurek, M. Stroński, J. Węglarz, *Biblioteki cyfrowe – główne kierunki rozwoju*, w: *Polskie biblioteki cyfrowe 2010. Materiały z konferencji* (dostęp: 10.09.2012). Dostępny w World Wide Web: <http://lib.psnc.pl/publication/442>, s. 18.

³⁰ *Ibidem*, s. 18–19.

³¹ M. Górny, *Biblioteki cyfrowe w pracy naukowca humanisty*, w: *Biblioteki cyfrowe*, s. 126–133.

³² P. Bering, *Zasoby cyfrowe w warsztacie konserwatywnego humanisty*, w: *Polskie Biblioteki cyfrowe 2010*, s. 33.

³³ Digitalizacja autografu *Pana Tadeusza* przez Ossolineum daje możliwość nowych badań tekstologicznych.

³⁴ Zob. http://www.pbi.edu.pl/book_reader.php?p=16992.

iz, co za los mnie czeka, jakie
... ufawie w Bogu, ze dzien
... zem nie na wyrazach konicy
... byly troche lepiej, to ci Dariusz
... i Kochanowski.

Chyba tak

ci sie ktosc od niego - Lu. Kille
... w.

jest inny, wielem ci nie wdrze
... kare, bys tego nie czytal.

1832. 27 Marzec. Geneva.

twój z 24 Marzec w tej chwili odb
... niemoze, orow i gospodarzy do kt
... przytulę + Tyje mi jest fe
... z cieniowia, korowia, miasto kwice
... onyzy przed woba, miasto czasy nek
... dy, Kochaję bo wielw mnie mi
... e Kochali, proutali mnie Kocha
... w jej bytas z ogniem, Dzio' unna, on
... zw polowy, nie wie, jakie zemd
... zytuty.

ego zdawie w tem co mowik
... nie jest penta, ktorej nie moznas
... iak Kleopatras, mi w czasy zemity
... e - moznas przybrae postei gty
... onego lub gospodarza - i czekaie

Atkiedy